

**MEMÒRIA DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA
PREVENTIVA EFECTUADA
AL CARRER D'AVINYÓ,52 / MILANS, 2 i
7(BARCELONA)**

(Dates de la intervenció: 16 al 21 de juny del 2008)

Codi MHCB 072/08

**Realització: ATICS SL
Direcció: Lluís Juan Gonzàlez**

Barcelona, juliol del 2008

Índex

Fitxa tècnica-----	3
1. Introducció -----	4
2. Situació geogràfica-----	5
3. Context històric i antecedents arqueològics -----	7
4. Motius i objectius de la intervenció -----	12
5. Mètode de treball -----	13
6. Descripció dels treballs realitzats -----	14
7. Conclusions-----	15
8. Bibliografia -----	16

ANEXES

- Fitxes estratigràfiques
- Planimetria
- Documentació fotogràfica

NOM DE LA INTERVENCIÓ	Carrer d'Avinyó, 52 / Milans, 2 i 7
UBICACIÓ	Barri del Palau. Districte de Ciutat Vella, Barcelona
COORDENADES UTM Fus31N amb Datum ED50 (UB/ITC)	X: 431451 Y: 4581532 Z: 4,70 m.s.n.m.
CONTEXT	Zona urbana
TIPUS D'INTERVENCIÓ	Preventiva terrestre
CLASSE D'ACTIVITAT	Control i/o excavació
DATES D'INTERVENCIÓ	16 al 21 de juny del 2008
PROMOTOR	FECSA-ENDESA
EQUIP TÈCNIC	Lluís Juan Gonzàlez, arqueòleg director

1. Introducció

La intervenció arqueològica preventiva de la qual tracta la present memòria, s'ha dut a terme arrel de la necessitat per part de l'empresa FECSA-ENDESA, de realitzar un de realitzar una rasa que permeti l'instal·lació d'una nova línia elèctrica entre el núm. 52 del carrer d'Avinyó i els núms. 2 i 7 del carrer de Milans, a la ciutat de Barcelona. L'obra ha estat duta a terme per l'empresa CANALIZACIONES Y INSTALACIONES DEL LLOBREGAT i respon al núm. de llicència FECZE0299867-A.

Donat que aquest indret s'inclou en una zona d'interès arqueològic i alt valor històric, es va creure oportuna la necessitat d'intervenir-hi arqueològicament, realitzant-se un Projecte (codi MHCB 072/08) coordinat pel Museu d'Història de la Ciutat, de l'Ajuntament de Barcelona, i encarregant-se la gestió arqueològica a l'empresa **ATICS, S.L.** La direcció tècnica ha estat duta a terme per l'arqueòleg **Lluís Juan Gonzàlez**, i ha comptat amb la supervisió del Servei d'Arqueologia del Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona.

Els treballs en qüestió han estat realitzats entre els dies 16 i 21 de juny del 2008.

2. Situació geogràfica

Com ja hem dit a l'apartat anterior, la intervenció arqueològica s'ha realitzat al núm. 52 del carrer d'Avinyó i els núms. 2 i 7 del carrer de Milans, al barri del Palau, dins el districte de Ciutat Vella, de Barcelona. El terme municipal de la ciutat es troba conformat per la plana que delimiten pel S i pel N respectivament, els rius Llobregat i Besòs, amb els seus respectius deltes. El costat NW es troba delimitat per la serra de Collserola, pertanyent a la Serralada Litoral, i que té com punt dominant el Tibidabo; als seus peus trobem altres turons de menor rellevància com ara el turó de la Rovira, el turó de la Peira, el del Carmel i el del Putxet, entre d'altres. Finalment, la mar Mediterrània delimita la plana pel SE.

En aquesta plana quasi completament urbanitzada avui, es destaquen unes zones clarament diferenciades:

- a) El nucli antic, actual districte de Ciutat Vella, que restà emmurallat fins a mitjans del s. XIX. Proper a la mar, està dominat en el seu costat sud pel gran promontori de Montjuïc, que s'aixeca suaument sobre el pla i cau bruscament sobre la mar, facilitant així la defensa del litoral. En aquesta zona hi podem diferenciar tres àrees:
 - un nucli central, sobre l'anomenat *Mons Taber*. Fou sobre aquest petit puig calcari on es va establir la primigènia ciutat romana que més tard donaria lloc a l'actual Barcelona, la *Colonia Iulia Augusta Paterna Faventia Barcino*.
 - al voltant d'aquest nucli central trobem tot un seguit de petites viles que es van formar en època medieval, dins el perímetre de les muralles aixecades al s. XIII. Aquestes viles noves són els actuals barris coneguts amb els noms de les esglésies que els centralitzen: del Pi, de Santa Anna, de Santa Maria del Mar, de Sant Pere i de la Mercè o dels Còdols.

- els darrers sectors del nucli antic de la ciutat, és a dir, la Rambla i el Raval, començaren a ser urbanitzats quan quedaren inclosos dins del tercer recinte fortificat, que es bastí al llarg de la segona meitat del s. XIV.
- b) Una sèrie de petits nuclis de poblament més densos, antics pobles forans creats a l'entorn de la ciutat, sense possibilitat d'aproximar-se a la Barcelona emmurallada per evidents raons estratègiques. No serà fins a darreries del s. XIX, una vegada enderrocades les muralles, que aniran essent annexionats a la ciutat; així, serà Sarrià la darrera de les vil·les incorporades a la ciutat, ja a principis del s. XX.
- c) Una àmplia zona quadriculada, de carrers amples, planificada a la segona meitat del s. XIX (l'Eixample del pla Cerdà), quan caigueren les muralles medievals que impedièn el creixement urbanístic de la ciutat. L'Eixample va representar la unió entre la Barcelona vella i els municipis del Pla (que, com ja hem dit, acabarien formant part de la ciutat a partir de la fi del segle).

Concretament, la intervenció a la qual fem referència, es situaria a recer de l'antiga muralla romana, el traçat de la qual correspondria a l'actual carrer d'Avinyó, dins d'un sector plenament urbanitzat des d'època altimperial, el desenvolupament del qual passarem a analitzar en el següent apartat.

3. Context històric i antecedents arqueològics

Context històric

El sector on s'ha dut a terme la present intervenció cal ubicar-lo al límit sudoriental de la *Colonia Iulia Augusta Faventia Paterna Barcino*, en una àrea marcada per la presència de la muralla (*vallum*) que coincidia en el seu traçat amb l'actual carrer d'Avinyó, seguint pel carrer de Gignàs, de Regomir, de Correu Vell, del Sotstinent Navarro, l'avinguda de la Catedral, el carrer de la Palla i el dels Banys Nous. El cinturó, els panys del qual encara són visibles en una bona part del seu curs, encerclava un octàgon allargat derivat de la planta d'un primigeni campament romà, amb un apèndix quadrangular al costat més proper a mar (l'anomenat *castell de Regomir*), de funcions no gaire conegudes avui dia.

L'interior del recinte presentava un traçat de carrers en retícula que ha perviscut sense gaires modificacions fins els nostres dies, un traçat distribuït a partir dels dos eixos centrals que conformen els carrers del Bisbe i de la Ciutat (el *decumanus*, en direcció E-O), i el carrer del Call i de la Llibreteria (el *cardus*, en direcció N-S); aquests carrers menarien fins a les portes principals de la colònia: la *porta decumana* (situada a la plaça Nova), la *porta principalis sinistra* (a la plaça de l'Àngel), la *porta principalis dextra* (al carrer del Call) i la *porta pretoriana* (al carrer de Regomir, molt aprop de la zona que aquí ens afecta).

Durant alguns segles la ciutat va viure reclosa i envoltada per la muralla romana, assignant-se la defensa de cada tram a cadascun dels senyors civils o eclesiàstics que dominaven Barcelona; de fet, els quatre portals s'havien fortificat i convertit en castells pertanyents al comte, al vescomte i al capítol catedralici. Però a partir dels ss. XI i XII comencen a aparèixer edificacions fora muralla, que en aquest sector donen lloc al que es coneixerà com a vilanova del Còdols. Aquest procés d'ocupació del territori cal relacionar-lo amb el creixement poblacional propiciat per la bonança agrícola que es va viure entre els ss. X i XII, fenomen al qual més tard haurem d'afegir el creixement

comercial dels segles posteriors. És un fenomen força ràpid que ens permet parlar, ja en el s. XII, dels Còdols com una de les vilesnoves que s'havien desenvolupat al voltant de l'antic nucli del Mons Taber, una vilanova amb una base econòmica centrada en l'activitat comercial i portuària, fruit de la seva proximitat a la línia de costa, ben diferenciada de les vilesnoves dels Arcs, de Sant Cugat o de Sant Pau, totes elles d'economia agrícola i ramadera.

Sabem que, al menys des del 1134, l'orde militar dels templers era propietària de bona part d'aquest territori que els va cedir Ramon Bernat de Maçanet, situat al voltant de l'antiga porta de Regomir, i van promoure la construcció d'un palau urbà fortificat que s'havia de convertir en la seu de la Comanda del Temple a Barcelona. Igualment es van començar a obrir vies dins la muralla romana, la qual havia perdut la seva funció defensiva, per connectar el nucli originari de la ciutat amb les diferents vilesnoves que havien anat sorgint al seu voltant; una de les primeres obertures fou la baixada de Sant Miquel.

La dissolució de l'orde del Temple mitjançant la butlla de Climent V del 1317, va suposar el pas de la propietat dels terrenys a l'orde de l'Hospital i, en poc temps, al bisbe de Vic. Serà el rei Pere III, el Cerimoniós, qui adquirirà el territori per tal d'afegir-los a l'anomenat Palau Reial Menor, convertint-se en la residència habitual de les reines en les seves estades a Barcelona fins la mort de Martí I, l'Humà. El 1458, el palau passa a mans de la família Requesens per donació de Joan II, tot i que ja hi residien des de la mort del rei Martí; aquests i els seus descendents el van mantenir en propietat fins el s. XIX, quan fou enderrocat, venent-se les terres circumdants, i urbanitzant-ne els carrers que veiem avui dia per formar el que coneixem com a barri del Palau.

Part dels terrenys més orientals de la finca ja havien estat adquirits anteriorment per la família Milans durant el s. XVIII. Originaris d'Arenys de Mar, els Milans, com a ciutadans honrats de Barcelona, van aconseguir el títol de Privilegiorum Audientia de mans de Felip V l'any 1739. Un cop enderrocat el Palau Menor, també van urbanitzar les seves terres, donant nom al carrer i a la placeta que actualment les ocupen.

Intervencions anteriors

Han estat diversos els treballs realitzats a la zona que aquí ens ocupa. Els més destacables són, sens dubte, els portats a terme a l'actual plaça de Sant Miquel, on s'han realitzat diferents campanyes a llarg del temps. Així, l'any 1966, una intervenció dirigida per Serra Ràfols va documentar l'existència d'un sector residencial format per dues *domus* i un carrer central, juntament amb altres restes medievals i modernes. Com a continuació d'aquesta campanya, entre el 1968 i el 1975 se'n realitzen de noves que permeten constatar l'existència d'un complex termal privat, bastit cap el s. II i amortitzat cap el s. IV, al qual pertanyia un mosaic de temàtica marina documentat el s. XIX a l'església de Sant Miquel; igualment es va poder observar la presència d'una necròpolis del s. X relacionada amb la presència de l'església. El 1989, una nova campanya dirigida per M. Raya i B. Miró treuen a la llum l'extensió gairebé total d'una *domus*, en part ja reconeguda en les campanyes anteriors, amb diferents habitacions estructurades al voltant d'un atri, el desenvolupament de la qual cal establir entre el s. I aC i el s. II. Encara el 1998, diferents sondejos realitzats per J. Vila davant l'edifici administratiu de l'ajuntament, permeten conèixer diferents paviments d'*opus signinum*, relacionats amb la *domus*. Finalment, l'any 2005 es realitzen els darrers treballs arqueològics que afecten la plaça, fruit de l'arranjament de la mateixa (SUAU, 2005), documentant-se diferents estructures modernes.

Allunyant-nos de la plaça de Sant Miquel, els treballs realitzats es solen centrar en la muralla i els espais adjacents. Així trobem la documentació dels fonaments de la muralla a la Baixada de Sant Miquel per part de M. Esqué (ESQUÉ, 2007), al punt on, com ja hem dit anteriorment, sembla que es va obrir un dels primers passos cap a les vilesnoves. Són importants també els treballs realitzats per A. Vilardell al núm. 15 del carrer d'Avinyó i al núm. 4 del carrer del Pou Dolç, on es va poder constatar l'existència d'un nou pany de muralla, part de l'*intervallum* amb restes d'activitat industrial tardoromana, i part d'una *domus* amb façana a l'*intervallum*, que conserva excel·lents mostres de mosaic i d'*opus sectile* (VILARDELL, 2005). Molt aprop d'aquesta intervenció,

al núm. 16 del carrer d'Avinyó, C. Belmonte i M. Carretero, documentaren part del possible fossar de la muralla romana, restes habitacionals datables a finals de l'altimperi, i restes relacionades amb activitat metal·lúrgica situables a partir del s. III; a això cal afegir estructures vinculades a l'activitat agrícola de períodes medievals.

Per acabar, cal fer esment de la intervenció duta a terme l'any 2004 per J. Hernández al núm. 6 del carrer de Regomir i el núm. 9 del carrer d'Ataülf, on es documenta part de la fortificació tardana de la zona coneguda com el *castellum* o *Castell de Regomir*; l'existència d'un edifici públic altimperial de caire monumental, el qual, al ser fortificat en època tardana, és molt possible sigui la causa de la curiosa forma que presenta la planta de la ciutat en aquest sector. A més d'aquest element, també es va documentar part de la torre circular que flanquejava la *porta pretoriana*.

4. Motius i objectius de la intervenció

Tal i com ja hem indicat en els apartats anteriors, els treballs arqueològics duts a terme han estat propiciats per la necessitat de l'empresa FECSA-ENDESA de realitzar una rasa que permetin la instal·lació d'una nova línia de baixa tensió. El fet de que la zona afectada estigui situada en un indret d'interès arqueològic i alt valor històric, com hem vingut explicant en l'apartat 3, ha donat peu a que es considerés la presència d'un control arqueològic preventiu en vistes a la possible aparició de restes i d'estructures, seguint el procediment establert per la llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català, i el Decret 78/2002, de 5 de març, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic.

En aquest sentit s'ha de tenir en compte que l'àmbit d'actuació es troba dins del traçat sud-est de la muralla romana, que es correspon amb l'actual carrer d'Avinyó, havent-se documentat també en intervencions anteriors, l'existència d'un fossar defensiu. Igualment, el fet de situar-se dins el *suburbium* de la colònia, permet pensar que hi pugui haver restes d'edificacions aïllades, sobretot d'època altimperial, i inclús cap la possibilitat del seu ús com a àrea de necròpolis fins a època tardoantiga. Aquesta zona fou reurbanitzada a partir del s. XII, ubicant-se en les seves rodalies el Palau Reial Menor, el qual fou enderrocat a mitjans del s. XIX per donar lloc a l'entramat de carrers actual.

Tots aquests motius creiem que justifiquen per si sols la importància de dur a terme els citats treballs arqueològics a la zona per tal de localitzar i documentar les possibles restes patrimonials que poguessin veure's afectades per l'actuació urbanística, procurant obtenir la màxima informació de l'àrea i així complementar els estudis realitzats fins el moment.

5. Mètode de treball

Tal i com el Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona especifica, en aquesta intervenció arqueològica s'ha utilitzat el mètode de registre ideat per E. C. Harris (HARRIS, 1991).

Es tracta d'una metodologia sistemàtica que consisteix a registrar objectivament els estrats que s'exhumen, amb l'objectiu d'entendre'n la formació, delimitació, estructuració i ordre de deposició. Per a fer-ho, es numera els estrats sota el nom d'"unitat estratigràfica" (UE), que els individualitza els uns dels altres. Cada UE es registra en una fitxa on s'indiquen les dades que permeten la seva correcta identificació i descripció (ubicació en el jaciment, característiques físiques, situació en les plantes i seccions, i posició física respecte a la resta d'UE del jaciment amb les quals es relaciona).

Aquest mètode també inclou la realització de material gràfic: planimetria d'una banda i fotografia de l'altra. La planimetria es concreta en plantes i seccions, les quals ens donen, respectivament, una visió diacrònica i una de sincrònica de les troballes realitzades. Pel que fa al material fotogràfic, és imprescindible per a la constància visual dels treballs realitzats.

6. Descripció dels treballs realitzats

Els treballs als quals fa referència la present memòria s'inicien el dia 16 de juny de 2008. Tal i com indicava el projecte d'obra entregat al MHCB, l'intervenció suposava l'obertura d'una rasa d'uns 70 m de llargada i uns 80 cm de fondària, des del núm. 7 del carrer de Milans fins el núm. 52 del carrer d'Avinyó, de Barcelona, per tal d'instal·lar una nova línia elèctrica de baixa tensió. Aquesta rasa ha estat denominada com a rasa 100, essent numerades totes les UE documentades des del núm. 101.

Per la realització de la rasa, s'ha procedit a desmantellar el paviment existent, format per lloses de formigó, mitjançant martell pneumàtic, així com la seva preparació en formigó, per tal d'extreure el sediment sobrant també de manera manual. Per sota del paviment es va poder documentar un estrat format per sauló barrejat amb argila i alguna resta de material constructiu, que cobria els diferents serveis instal·lats amb anterioritat. En cap moment s'ha pogut observar cap resta arqueològica o cap indicatiu que fes pensar en la seva existència.

Així doncs, havent-se realitzat tota la infraestructura necessària per la instal·lació de les noves connexions, es van donar per acabats els presents treballs el dia de 21 de juny del 2008.

7. Conclusions

El resultat de la intervenció al carrer d'Avinyó, 52, / carrer de Milans, 2-7, amb codi MHCB 072/08, constata la inexistència de restes arqueològiques rellevants a la zona afectada, podent-se parlar de resultats negatius. L'estratigrafia que s'ha pogut documentar ha consistit en una seqüència contemporània formada per una capa de lloses que conformen el paviment del carrer, cobrint una capa de preparació de formigó, que en alguns punts, com ara la placeta Milans, presentava més de 50 cm de potència. Per sota d'aquesta capa de formigó ha aparegut sauló barrejat amb argiles i material constructiu, que cobria serveis moderns (aigua, gas, electricitat).

L'escassa profunditat de les rases realitzades (amb un màxim de 80cm.), ha impedit documentar les cotes inferiors, per la qual cosa no es pot descartar que hi hagi restes arqueològiques per sota d'aquestes, tenint en compte els antecedents de la zona en qüestió.

8. Bibliografia

- **AA. VV.-** *Actes del I congrés d'història del Pla de Barcelona, celebrat a l'Institut Municipal d'Història. El Pla de Barcelona i seva història.* 1982.
- **AA. VV.-** *Els barris de Barcelona, vol. II (Sants-Montjuïc, Les Corts, Sarrià-Sant Gervasi).* Ajuntament de Barcelona i Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 1998.
- **AA. VV.-** *Història de Barcelona, vol. 2, 3, 4, 5.* Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 1992.
- **AA. VV.-** *Quaris 02.* Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona. Barcelona, 2006.
- **AJUNTAMENT DE BARCELONA.-** *Urbanisme de Barcelona.*
<http://www.bcn.es/urbanime>
- **ESQUÉ BALLESTA, M.-** *Memòria de la intervenció arqueològica a la Bxda. de Sant Miquel. Àrea de Coneixement i Recerca de la Generalitat de Catalunya, 2008.*
- **GARCIA i ESPUCHE, A.-** *Espai i societat a la Barcelona pre-industrial.* Barcelona, 1986.
- **HARRIS, E.C.-** *Principios de estratigrafía arqueológica.* Crítica. Barcelona, 1991.
- **SANTANACH i SUNYOL, L.-** *Memòria de la intervenció arqueològica als carrers de Cervantes, 3-7 / Templers, 2-4, .* Àrea de Coneixement i Recerca de la Generalitat de Catalunya, 2006.

- **SAU LLEAL, L.-** *Memòria de la intervenció arqueològica al carrer dels Templers, 6-14* . Àrea de Coneixement i Recerca de la Generalitat de Catalunya, 2006.